

Kristillisen ja islamilaisen jumalakäsityksen vertailua

Sekä kristinusko että islam ovat vanhoja ja laajalle, moneen kulttuuriin levinneitä uskontoja. Siksi rajaus on tarpeen. Islamin kohdalla seuraan lähinnä sunnalaista ”yleisislamia”, mikä merkitsee, että shiialaisuus ja varsinkin mystiikka jäävät kokonaan syrjään. Tämä on perusteltua siksi, että islamiin kääntyneet eurooppalaiset ovat omaksuneet islamin, joka pyrkii perustumaan mahdollisimman paljon vanhoihin lähteisiin ja jättämään myöhemmät kiistakysymykset syrjään.

Islamin tutkimiseen liittyy perusongelma: onko kohteenamme islamin kehityksestä selittyvä jumalankuva vai islamilainen, uskottu, uskonnollinen jumalankuva. Molemmilla on oikeutuksensa. Länsimaiset islamitutkimukset pyrkivät pääsemään selville islamin synnyn historiallisista tekijöistä. Islamista löydetään aineksia vanhasta arabialaisesta uskonnosta, juutalaisuudesta ja kristinuskosta. On mahdotonta lukea Koraania huomaamatta siinä Raamatusta tuttuja aiheita. Joidenkin arvioiden mukaan noin kaksi kolmasosaa Koraanista on raamatullista alkuperää, vaikkakin islamilaisistetussa muodossa. Kukaan vakava länsimainen tutkija ei voi ohittaa tätä seikkaa. Yleisesti oletetaan, että islamilaisetkin hyväksyvät tutkimuksen tulokset. Muslimille, myös oppineelle, länsimainen asenne on kuitenkin mahdoton ja loukkaava. Islamilaisessa maailmassa länsimaisia orientalisteja ja uskontotieteilijöitä pidetäänkin islamia ympäröivän salaliiton käytyreinä, saman salaliiton, johon kuuluvat juutalaiset, paavi, kommunistit, kapitalistit, vapaamuurarit ja jehovantodistajat. Tämä absurdi käsitys ei ole vain joillakin eksentrikoilla, vaan esiintyy kaikilla tasoilla, mm. Turkin tasavallan uskontoasian viraston julkaisuissa.

Pitäydyn tässä islamin ”uskottuun” jumalakäsitykseen, En siis käsittele aihetta historiallisesti.

Miksi islam?

Miksi vertailla kristinuskon jumalakäsitystä juuri islamilaiseen? Islam kasvaa ja on elinvoimainen. Se esiintyy yhä enemmän myös Euroopassa niin uutisissa kuin kirjallisuudessakin. Islam on valloittanut uusia alueita. Länsi-Euroopassa on muslimeja yli 10 miljoonaa. Esimerkiksi Saksassa on pitkälti toista tuhatta moskeijaa. Kristityt teologit eivät saa eivätkä pian enää voi ohittaa islamia.

Islam pitää koko maailmaa työmaanaan. Sen tehtävänä on saada *sharia*, islamin laki hallitsemaan kaikkialla. Euroopan islamin neuvoston julkilausuma 1980: ”Islam on usko, elämäntapa ja liike, jonka päämääränä on islamilaisen järjestyksen luominen (koko) maailmaan”. Kysymys ei ole siis vain lähetys-, vaan valloitustehtävästä. Maailma on jaettu kahteen ”huoneeseen”: *dar-ul islam* (islamin huone), jossa islam ei ole ainoastaan vallitseva uskonto, vaan hallitsee myös poliittisena systeeminä ja *dar-ul harb* (sodan huone), jota ”ei vielä ole kunnioitettu islamilla”. Keskusteluissani islamin todellisten edustajien kanssa, kuten myös muslimien kirjallisuudessa, on käynyt selvästi ilmi, että valloituksella tarkoitetaan konkreettisen, poliittisen vallan saamista ja sodalla tarkoitetaan tarvittaessa myös aseellista sotaa. Tässä hyvää tarkoittavien kristittyjen ja koulujen uskonnonopetuksen kaunistelut osuvat yksinkertaisesti harhaan.

Allah

Länsimaiset islamin tutkijat ovat melko yksimielisiä siitä, että arabialainen Jumalaa tarkoittava sana Allah on supistuma määräisestä artikkelista *al* ja pääsanasta *ilah*, jumala, jumaluus, jolloin sen merkitys olisi ”varsinainen, olemassa oleva jumala”. Monien muslimien mielestä tämä selitys on hyökkäys islamia vastaan. M-m. Istanbulin islamilaisen tiedekunnan dekaani, Öztürk katsoo, että Allah on jo nimenä ihme. Hänen mukaansa sillä ei ole juurta, ei alkumuotoa, se ei esiinny missään muualla eikä sillä ole duaali-

eikä monikkomuotoa, niin kuin muilla arabialaisilla sanoilla. Tällaisesta ajattelusta lähtee joidenkin muslimien halu kieltää Allah-sanan käyttö muilta kuin muslimeilta. Sudanissa kiello onkin voimassa. Useimmissa islamilaisissa maissa käytetään kuitenkin myös Raamatun Jumalasta nimeä Allah. Eurooppalaiset muslimit saattavat taas hyvin käyttää äidinkieltensä mukaan ilmaisuja Gott, Dieu, Dios, God jne.

Joissakin islamista kristinuskoon kääntyneitten piireissä on alettu välttää Allah-sanan käyttöä. Mm. uusi turkinkielinen raamatunkäännös on luopunut siitä kokonaan ja käyttää sen sijaan vanhaa turkkilaista tanri-nimeä, joka kuitenkin merkitsee nykyturkin käytännössä samaa kuin Allahkin. Mielestäni tämä ratkaisu on virhe, sillä siinä on tietty väistämisen tuntu: eivätkö kristityt puhukaan selvästi luojasta ja tuomarista, jonka edessä ihminen on vastuullinen? Evankeliumin sanoma muslimeille on nimenomaan, että tämä Allah, joka on yksi ja kaikkivaltias ja jolla ei ole vertaista, on tehnyt jotakin ”mikä ei sovi Jumalalle” (Suura 19): rakkaudesta ihmisiin Hän ei pitänyt kiinni oikeudesta olla jumalan muotoinen, vaan tuli ihmiseksi; tämä Allah, jonka edessä koko ihmiskunta joutuu kerran vastaamaan teoistaan, kuoli meidän sijaisenamme sovittaen syntimme.

Käytän tässä artikkelissa Jumalasta suomenkielistä muotoa paitsi silloin, kun selvyys vaatii käyttämään Allah-sanaa.

Termien *tawhid* ja *shahada* käyttö palvelee selvyyttä, ja ne ovat välttämättömiä teemamme kannalta, koska niiden suora kääntäminen johtaa harhaan. Tawhid on Jumalan ykseyden tunnustamista ja julistamista. Se ei tarkoita monoteismia yleisesti, vaan vain islamin monoteismia. *Shahada* on muslimien uskontunnustus *la ilaha illallah wa muhammad rasulullah*, (Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala, ja Muhammad on hänen lähettiläänsä)

Vertailu

Islam on uskontona vakavasti otettava yritys puhua Jumalasta ja – kuten se itse korostaa – täyttää ihmisten uskonnollinen tarve ja etsintä sekä tunteellisesti, sosiaalisesti että älyllisesti.

Kanssakäynti ihmisten kanssa joutuu turvautumaan kieleen. Kieli on kokemuksen, opitun ja uskon värittäjä. Eri elämänpiirissä varttuneen ihmisen kanssa saatan käyttää tosin samoja sanoja, mutta antaa niille mahdollisesti aivan eri sisällön. Tietääksemme mitä muslimi tarkoittaa sanoilla Jumala, ihminen, synty, armo, anteeksianto, tuomio, helvetti ja seurakunta – muutamia keskeisiä käsitteitä mainitakseni – on välttämättä tehtävä vertailuja, sillä sanat eivät ole neutraaleja. Vertailun tuloksena pitäisi olla mahdollisimman totuudenmukainen kuva vertailtavista. En hae mahdollisimman edullista kuvaa, sillä silloin asettaisin omat mittani vertailuviiniin, ja siihen minulla ei ole oikeutta.

Islam on historiallisesti ja siksi myös aatehistoriallisesti sukua kristinuskolle. Tästä johtuvat molempien uskontojen kiistämättömät yhdensuuntaisuudet. Näistä johtuu islamin ja kristinuskon vertailun tietty näennäinen helppous. Jumalakäsityksiä voidaan verrata luettelemalla niiden yhteisiä termejä. Luettelosta saadaan helposti vaikuttavan pitkä. Tällaisella vertailulla on tietty oikeutuskin, mutta se johtaa lopulta vain pinnalliseen tulokseen ja siksi harhaan. Asianmukaista on kysyä kummankin jumalakäsityksen kohdalla niiden propriumia, varsinaista asiaa, ydintä, sykkivää sydäntä. Vain täten voi tehdä edes jonkin verran oikeutta sekä kristinuskolle että islamille

Kaksi näkökulmaa

Ei ole yhdentekevää, onko vertailua suorittamassa kristitty vai muslimi. Kristinuskolla on islamissa aivan toinen asema kuin islamilisella kristinuskossa. Koraani puhuu paljon kristityistä ja kristinuskon aiheista, kun taas Raamattu ei tietenkään voi puhua islamista, joka syntyi 600-luvulla Kristuksen jälkeen. Kristitty ei voi pitää islamia oman uskonsa positiivisena lisänä ja välttämättömänä kehitysvaiheena. Hänelle islam on periaatteessa samassa asemassa kuin muutkin uskonnot, vaikkakin se sisältää historiallisista syistä tuttuja aineksia.

Muslimin silmin kristinuskoa pidetään muslimille välttämättömänä uskonnon kehitysvaiheena. Sitä nimitetään usein Jeesuksen tuomaksi uskonnoksi. Sen sisältö on varsinaisesti sama kuin islamin, mutta siihen kuului joitakin erityismääräyksiä, jotka koski-

vat vain kristittyjä. Ratkaisevan tärkeää on huomata, että muslimit katsovat islamin opetusten pohjalla tietävänsä, mitä kristinusko on, jopa paremmin kuin me kristityt. ”Kristinusko on oikea uskonto. Jokainen muslimi on velvollinen uskomaan siihen. Valitettavasti sitä ei enää ole olemassa”, lausui Mannheimin imaami Suomen televisiossa muutama vuosi sitten. Muslimit saattavat useinkin puhua myönteisesti kristinuskosta, mutta eivät tarkoita silloin kristinuskoa sellaisena, kuin kristityt sen ymmärtävät, vaan sellaisena, kuin Jeesus sitä islamilaisen käsityksen mukaan julisti. Jeesuksen uskonto oli sama kuin Muhammadin.

Eräiden kristillisten teologioiden halu löytää yhtäläisyyksiä islamin kanssa nähdäkseni valistusajan ihanteesta nähdä uskonnoissa lopulta kaikkia yhdistävä yhteinen aines, jonka pohjalla voimme elää rauhassa toistemme kanssa.

Kun islamilainen teologi puhuu yhtäläisyyksistä, hänellä on lähtökohtana Koraanin ilmoittama täydellinen uskonto, joka on kaikkien uskontojen alkuperäinen sisältö. Se on myös identtinen islamin kanssa. Tavoitteena on ohjata kristityt takaisin oikeaan kristinuskoon, josta heidät on houkuteltu pois.

Yhtäläisyyksiä

Kristinuskon ja islamin jumalakäsityksiä voi syystä pitää samankaltaisina, jos niitä vertaillaan pinnallisesti. Paavalin Ateenassa pitämän kuuluisan lähetyspuheen voisi pitää muslimikin polyteistien edessä lukuun ottamatta muutamaa tyylikysymystä ja lopussa olevaa viittausta Jeesukseen. Seikkoja, joihin muslimi voisi siinä yhtyä, ovat ainakin:

- Jumala on taivaan ja maan luoja ja ylläpitäjä.
- Hän ei ole palveltavissa ihmiskäsin.
- Hän on luonut ihmiskunnan ”yhdestä”.
- Hän säätää kansojen kohtalot ja vaatii niitä etsimään Jumalaa.
- Hän on kyllä aivan toisenlainen kuin ihmiset mutta silti lähellä heitä.
- Tietämättömyyden (arab. *dshahilija* on tärkeä teologinen käsite) aika on ohi.
- Ihmiskunta joutuu Jumalan tuomiolle.

Vieläpä positiivinen viittaus tuntemattoman jumalan palvelemiseen sopii tähän yhteyteen. Esimerkiksi turkkilaiset nostavat kansallista itsetuntoaan sillä, että heillä oli jo ennen islamin tuloa uskonto, joka sopi melkein saumattomasti islamiin. Tähän historian muokkaukseen tosin uskovat vain turkkilaiset itse.

Yhtäläisyyksiin voisi lukea myös suurimman osan, ehkäpä kaikki ”99 kauneinta nimeä”, jotka ovat Koraanissa mainittuja Jumalan ominaisuuksia. Jotkut niistä ovat kristityille outoja, mutta niihin löytyy Raamatusta vastineet.

Yhtäläisyyden rajat

Kristittyjen teologiien piirissä esiintyy naiivi taipumus nähdä islamissa mahdollisimman paljon kristillisiä piirteitä. Se johtaa toisen uskonnon hyväntahtoiseen vääristelyyn ja valtaamiseen. Selvin ja yleisin esimerkki tästä on Jeesuksen aseman tulkinta. Kristityt saattavat puhua kauniin sanoin muslimien uskosta Jeesukseen, jota nämä kunnioittavat jopa Jumalan sanana ja henkenä. On kyllä ilmeistä, että historiallisesti muslimien usko Jeesukseen on syntynyt kristittyjen uskosta, jonka kanssa sillä on yhteisiä ulkonaisia piirteitä. Sisällöllisesti on kuitenkin kysymys niin eri roolista, että kristinuskon Jeesuksen ja islamin Isan erot ovat merkittävämmät kuin yhtäläisyydet. Nimittäessään Jeesusta Jumalan sanaksi ja hengeksi Koraani nimenomaan korostaa, että Jeesus ei poikkea muista Jumalan palvelijoista, hän on vain sana ja vain henki, siis syntynyt Jumalan käskystä, niin kuin kaikki muutkin ihmiset. On valitettavasti kuvaavaa, että väärä yhteys-hakuisuus näkee juuri tässä Koraanin kohdassa yhteyden kristinuskoon:

Oi Kirjan väki (tässä: kristityt) älkää olko intoilijoita uskonnossanne älkääkä sanoko Jumalasta muuta kuin mikä on totta! Messias Jeesus, Marian poika on vain Jumalan lähettäjä ja hänen sanansa jonka hän on antanut Marialle ja hänen henkensä; uskokaa siis Jumalalle ja hänen lähettäjänsä älkääkä sanoko: Heitä on kolme vaan pidättäytykää siitä omaksi hyväksenne! Jumala on yksi ainoa Jumala ylistetty olkoon hän! Pois

se että hänellä olisi lapsia! Hänen on kaikki taivaissa ja maan päällä ja Jumalassa on kylliksi asiameistä. (4, 169)

Muotiin tullut puhe abrahamilaisista uskonnoista (juutalaisuus, kristinusko ja islam) tai jopa abrahamilaisesta ekumeniasta paljastaa yhteishakuisuuden älyllisen epärehellisyyden: Kristityt teologit tietävät varsin hyvin, että islam ei ole syntynyt Abrahamista, että sen keskuspyhäkköä ei ole pystyttänyt Abraham poikineen, että Abraham ei ollut muslimi, että ns. abrahamilaisen perinnön Muhammad lainasi juutalaisuudesta ja että islam syntyi 600-luvulla Arabiassa. Lisäksi on huomattava, etteivät muslimit itse pidä uskontoaan abrahamilaisena, sillä heidän vakaumuksensa mukaan islam on ollut olemassa, loogisen välttämättömyyden pakosta ja Jumalan ilmoituksen mukaan jo ihmiskunnan alusta alkaen. Adam oli ensimmäinen muslimi.

On kysymys tunnustuksista

Jumalakäsitysten vertailussa ei ole kysymys neutraaleista seikoista. Jumalan ykseys, tawhid on muslimille sydämen asia, pyhin totuus, joka ei siedä minkäänlaista kompromissia eikä keskustelua. Tawhidin rikkomiseen liitetään islamissa kaikki muutkin synnit: kristityissä maissa harjoitetaan sianlihan syöntiä, viinin juontia, haureutta, sortoa ja itsekkyyttä. Ei ihme, sillä siellähän palvellaan profeetta Jeesusta ja Mariaakin jumalina. Jumalan absoluuttisen ykseyden tunnustaminen erottaa uskovat kirotuista. Se takaa suuriinkin synteihin syyllistyneelle lopulta paratiisin, sillä Muhammadin sanojen mukaan se, joka sanoo: ei ole muuta jumalaa kuin Jumala, ei voi jäädä ikuisesti helvettiin. Jumalan absoluuttisen ykseyden kieltäjä taas syyllistyy ainoaan syntiin, jota Jumalakaan ei voi antaa anteeksi, rinnalle asettamiseen (*shirk*).

Myös kristillisessä jumalakäsityksessä on kysymys tunnustuksesta, muuten se ei ole kristillinen. Me tunnustamme sitä, minkä olemme saaneet, niin kuin Paavali (1. Kor.15). Kristitty teologikin elää tunnustuksensa kohteen varassa. On terveellistä muistaa, että kristilliset tunnustukset ovat syntyneet vakaumuksesta, että niiden

totuudesta riippuu autuutemme. Etäinen, viileä keskustelu ei ole mahdollista, ystävällinen kylläkin.

Tunnustusten erilaiset rakenteet

Usko Jumalaan ja erityisesti hänen ykseyteensä on islamissa myös juridinen kysymys. Saksalaisten muslimien julkaisun, Al-Islamin pitkässä artikkelisarjassa, ”Islamilaista oikeutta arkipäivää varten” käsiteltiin usko Jumalaan ensimmäisenä kysymyksenä. Tähän on selvä syy. Se johtuu *shahadan* luonteesta, sen rakenteesta.

Shahadan varsinaisena sisältönä pidetään yleisesti sen ensimmäistä osaa: *Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala*. Jonkin verran laajennettuna se kuuluu Koraanissa näin (suura 112): *Hän, Jumala on yksi, Jumala on iankaikkinen. Hän ei ole synnyttänyt eikä syntynyt, eikä hänellä ole ketään vertaista*. Koraanin selittäjät ovat yksimielisiä siitä, että tässä suurassa on islamin varsinainen sisältö, ja sen sanotaan vastaavan yksinään Koraanin kolmasosaa.

Mitä tässä on sanottu Jumalasta? Shahada itse on tautologiaa. Siinä ei sanota Jumalasta mitään, mitä voisi nimittää jumalakäsitykseksi. Suura 112 sanoo sen lisäksi vain, että hän on iankaikkinen (tai myös: suvereeni). Islamin opetus Jumalasta pitäytyy jumalana olemisen muodollisiin seikkoihin. Se on filosofista oppia Jumalasta. Islamin mukaan jo ensimmäinen ihminen pystyi tietämään Jumalasta olennaisesti saman kuin Muhammadkin. Koska Jumala on Jumala, hän on täydellinen, absoluuttinen ja absoluuttisen muuttumaton. Shahada on muodoltaan ikuinen totuus: ei ole muuta jumalaa kuin Jumala.

Islamin opetus Jumalasta koostuu ajattomista periaatteista. Koska Jumala on aina ollut sama, on hänestä sanottava aina samaa. Tunnustukseen ei voi tulla mitään uutta, sillä se merkitsisi muutosta. Koska islam ei tunne varsinaista syntiinlankeemustakaan, on ihminenkin alusta asti muuttumaton. Hänen suhteensa Jumalaan pysyy siis samana. Jokainen tervejärkinen ihminen tietää jo luonnostaan Jumalasta sen verran kuin shahada opettaa, siksi se on myös hänen velvollisuutensa.

Muslimit korostavat mielellään uskontonsa rationaalisuutta. Islamia esittelevästä lentolehtisestä:

”Luettelemme oikean uskon kriteerit. 1. Rationaaliset opit. Ihmisten tulee käyttää sekä ymmärrystään että älyään erottaakseen totuuden valheesta. 2. Täydellisyys. Koska Jumala on täydellinen, täytyy hänen ilmoituksensakin olla täydellinen, ehdottoman erehtymätön ja ristiriidaton. 3. Ei myyttejä eikä taikauskoa, sillä jumalallinen ilmoitus on absoluuttisen totuudenmukaista tietoa, ylintä mihin ihminen koskaan pääsee. 4. Tieteellisyys. Jumalallinen ilmoitus on totta ja se pystyy aina vastaamaan ihmisten tieteellisten löytöjen haasteeseen. 5. Ennustukset. Jumala on kaikkietävä, siksi hänen ilmoituksensa sisältämät ennustukset täyttyvät. 6. Ihmisen ulottumattomissa. Todellinen Allahin ilmoitus on erehtymätön, elävä ihme, jota ihmiset eivät voi jäljitellä..” (Viimeinen kohta viittaa Koraanin kieleen ja tyyliin, joita muslimit pitävät ihmeinä.)

Näemme, että islamissa tie Jumalan tuntemiseen kulkee opetuksen kautta. Ihmiselle opetetaan Jumalasta ikuisia totuuksia, jotka ovat myös järjen käsitettävissä. Koraani itsekin todistelee Jumalan ykseyden järjellisin perustein: Jos olisi useampia jumalia, he kaikki pitäisivät omista luomisistaan kiinni, ja koko maailma joutuisi sekasortoon (suurat 21 ja 23). Rinnalle asettaminen on järjetöntä, islamilainen monoteismi, tawhid on taas järkeen käypää, jokaisen terveen ihmisen luonnon mukaista. Ihminen syntyy muslimiksi. Vain erityisen suuri nurjamielisyys voi harhauttaa ihmisen pois tawhidista. Ihmisen odotetaan siis järkisyistä omaksuvan islamin jumalakäsityksen, jonka looginen seuraus taas on antautuminen ainoan Jumalan absoluuttiseen ja vastustamattomaan tahtoon. Juuri tätä merkitsee islam, antautuminen.

Koska asia on näin ilmeinen, on usko islamissa myös juridinen kysymys. Muslimille esitetään kuusi uskonkohtaa (Jumalan ykseys, enkelit, pyhät kirjat, profeetat, viimeinen tuomio ja kohtalon tuleminen Jumalalta), joihin uskomalla hän täyttää uskonvelvollisuutensa.

Islamin keskus, sen asia ja varsinainen kiinnostus

Islamin tekee islamiksi tawhid, islamilainen monoteismi. Historia, tapahtumat eivät kuulu tunnustukseen. Islamille historialla on sikäli merkitystä, että profeetat yhä uudestaan toivat saman sanoman samanlaiseen maailmaan, tosin eri kansoille. Heillä ei ollut eikä voinut olla mitään uutta sanottavaa. He korjasivat sen, mikä oli vääristetty ja toivat uudelleen esiin sen, mikä oli unohdettu.

Kristillisen uskontunnustuksen keskus, Kolmiyhteys

Kristilliset uskontunnustukset eroavat islamilaisesta jo pituutensa puolesta. Tämä on äärimmäisen merkittävää, sillä se johtuu asian luonteesta. Kristillinen jumalakäsitys ei perustu ikuisiin totuuksiin, periaatteisiin, jotka olisivat kaikkina aikoina kaikkien ihmisten todettavissa. Uskontunnustuksemme toinen artikkeli kertoo lyhyin sanoin tietyn tapahtumasarjan historiassa. Historiaa ei voi päätellä, se on kuultava uutisena.

Kristillisen jumalakäsityksen keskuksessa on Kristus itse, hänen lihaksi tulonsa, elämänsä ja varsinkin kuolemansa ja ylösnousemuksensa. Raamatun usko ei lähde monoteismista, vaikka monoteismi on Raamatun molemmissa osissa selvä. Ei edes ensimmäinen käsky puhu monoteismista, vaan sekin viittaa historiaan: *Minä olen Herra sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä. Sinulla ei saa olla muita jumalia.* VT:n uskon keskus oli Herra, joka pelasti kansansa orjuuden maasta.

Kristinuskon tekee kristinuskoksi usko siihen, että Jumala tuli ihmiseksi: ”Hänessä on jumaluus ruumiillistunut koko täyteydessään” (Kol. 2:9) ja että tämä Kristus, Jumalan Poika telotettiin ristillä ”meidän rikkomustemme tähden” ja että Jumala ”herätti hänet kuolleista meidän vanhurskauttamisemme tähden.” (Room. 4:25). Kristilliset uskontunnustukset keskittyvät aivan oikein juuri näihin seikkoihin.

Ei ole mahdollista muodostaa kristillistä jumalakäsitystä ikään kuin ennen Kristusta, johon sitten liitettäisiin lisänä Kristus-tapahtuma. Kolminaisuusopin merkitys on juuri tämä. Meillä on

yksi Jumala, Hän joka on luonut taivaat ja maat, Hän joka ihmisenä itse kuoli ihmisten syntien tähden ja tulee evankeliumissa ihmisten keskelle Pyhänä Henkenä. Vaikka emme sano, että Isä tuli ihmiseksi emmekä että Pyhä Henki naulittiin ristiin, kuoli ristillä kuitenkin ”koko” Jumala, kun Poika teloitettiin. Tai kuten Luther sanoi: ”En tunne muuta Jumalaa, kuin sen joka tuli ihmiseksi, enkä tahdo muuta tunteakaan.”

Mitä kristitty sanoo islamin jumalakäsityksestä

Islamin usko yhteen Jumalaan, Luojaan ja Tuomariin on kristinuskon kannalta tietenkin muodollisesti tuttu. Dialogissa muslimien kanssa pitäisikin lähteä juuri näistä kolmesta seikasta – kaikista kolmesta. Viimeinen tuomio avaisi dialogille ymmärtämismahdollisuudet. Sen puitteissa kristityt voisivat myös tehdä muslimeille selväksi, mikä kolminaisuusopin merkitys on. Muslimit pitävät sitä usein turhana sattumaopetuksena.

Kristitty ei voi yhtyä islamin käsitykseen siitä, että Jumala ei voi tulla ihmiseksi, ei myöskään siihen, että Jeesus ei ollut Jumala, eikä siihen että Jeesusta ei ristiinnaulittu. Tuntuu banaalilta sanoa näin, mutta siitä tullaan asian ytimeen, sillä perusteluksi kristitty voi esittää uskonnonfilosofisia syitä. Meillä ei ole sen parempaa filosofista pohjaa uskoa inkarnaatioon eikä sijaiskärsimykseen kuin muslimillakaan. Me uskomme niihin uutisen, evankeliumin perusteella.

Mitä muslimi sanoo kristinuskon jumalakäsityksestä

Ratkaisevan tärkeää on, että islamin jumalakäsitys on suurelta osaltaan syntynyt ja myöhemmin suojattu kristillistä jumalakäsitystä vastaan, sen kontrastiksi. Koraani lähtee siitä, että muslimeilla ja kristityillä on sama Jumala. Muslimit näkevät kolminaisuustunnustuksessa ja opissa Jeesuksen jumaluudesta jälkeinpäin tuotuja oppeja, turhia lisiä, joita ilman kristityt voisivat hyvin olla kristittyjä. Silloin kun muslimit joutuvat konkreettisesti käsittelemään kristittyjen jumalakäsitystä, he näkevät edessään rikkomuksen kaikkea sitä vastaan, mitä he pitävät pyhänä.

Kristillinen usko Jeesukseen Jumalan Poikana, Jumalana, on muslimille rienausta. Kun keskiaikainen muslimiteologi, Ibn Hazm kirjoittaa kristittyjen opeista, on kuin hän joutuisi käsittelemään saastaläjää, jonka löyhkä panee hänet yhä uudestaan huudahtamaan: ”Olkoon Allah heidän rienauksensa yläpuolella!” tai: ”Mikä hirveä, mätä ja idioottinen väite! Hyvä Jumala! ...Me turvaudumme Jumalaan tällaiselta hulluudelta...!” Ankaran mahtavimman moskeijan konferenssikeskuksessa oli maaliskuussa 1992 suuri paneelikeskustelu aiheesta ”Turkkia kohtaava vaara: Kristillinen lähetys”. Salissa oli useita satoja kuulijoita ja kuusi islamilaisten tiedekuntien professoria keskustelijoina. Olin erään katolisen teologin lisäksi ainoa kristitty. Professori Abdurrahman Küçük, jonka puheilla olin juuri ollut edellisenä päivänä – asiallinen, ystävällinen, modernisti pukeutunut ja käyttäytyvä ketjupolttaja, esitteli kristittyjen oppeja: ”He puhuvat Jumalan Pojasta, voi kirottua, joka kuoli ristillä, Jumala paratkoon, sovittaakseen ihmisten perisyntiä, pfui!”

Kristillinen jumalakäsitys herättää vakavissa muslimieissa kauhistusta, halveksuntaa ja inhoa. Kristittyjen teologien harjoittama dialogi, joka pyrkii ymmärtämään ennakkoluulottomasti toisen osapuolen uskontoa sen omista lähtökohdista käsin, ei ole – ainakaan vielä – dialogia, vaan monologia. Islamilaisella puolella ei tahdota eikä voidakaan suhtautua asioihin samalla lailla kuin kristillisellä.

Kolminaisuus. Muhammedilla oli tosin väärä kuva kolminaisuus-opista, jossa hän näki triteistisen uskon Isään, Poikaan ja Mariaan, mutta islamin opetus ei siedä minkäänlaista, oikeata tai väärää kolminaisuutta. Se näkee siinä toisaalta turhan, liioitellun opin ja toisaalta raskaan synnin.

Inkarnaatio. He väittävät: ”Armahtaja on ottanut itselleen pojan. Tavattomia te väitätte! Taivaat uhkaavat revetä, maa haljeta ja vuoret luhistua kokoon sen tähden, että he väittävät Armahtajalla olevan poika, mutta Jumalan ei sovi ottaa itselleen lapsia.” (19. suura).

”Kuvitella Jumala äidin kohdussa kehittyväksi vauvaksi ja kaikenlaisten ruumiillisten tarpeiden alaiseksi ihmiseksi on juma-

luutta koskevista ajatuksista varmasti kaikkein eriskummallisoin ja surkuteltavin.” (turkkilainen teologi S. Yildirim).

Islamin ytimeen kuuluu opetus Jumalan täydellisestä erilaisuudesta. On kaiken uskon ja moraalin kieltämistä ajatella hänen tulleen ihmiseksi. Hans Küng ehdottaa islamia käsittelevässä teoksessaan, että kristityt tunnustaisivat Muhammadin profeetallisuuden ja muslimit Jeesuksesta sen, että hän oli enemmän kuin ihminen. Tämä olisi islamin kieltämistä.

Risti. Koraani kieltää selvin sanoin Jeesuksen ristiinnaulitsemisen. ”eivät he ole surmanneet eivätkä ristiinnaulinneet häntä, vaan heistä näytti siltä.” (4,156). Kun Saksassa on pidetty muslimien ja kristittyjen yhteisiä tilaisuuksia seurakuntataloissa, on muslimien vaatimuksena ollut ristin poistaminen seinältä. Heillä on hyvä syy siihen: vielä enemmän kuin inkarnaatio, on ristiinnaulitseminen islamin kannalta rienausta sen lisäksi, että se on suoraan Koraanin selvän sanan vastaista.

”Oletko koskaan nähnyt jumalaa, joka otettiin vangiksi, telotettiin ja murhattiin, eikä pystynyt auttamaan itseään” ? (turkkilainen teologi Mehmet Aydn)

Sovituskuolema. Islamin mukaan Jumala on armollinen. Hänen useimmin toistuvat nimensä ovat Armollinen ja Armahtaja. Hän antaa anteeksi, kenelle tahtoo. Se on hänen oikeutensa ja hänen vallassaan. Jumala antaa myös mielellään anteeksi. Sovitusta ei tarvita. Jumala on niin suuri ja ihminen niin pieni, että olisi naurettavaa ajatella ihmisen synnin sattuvan Jumalaan. Koraani kieltää kaikenlaisen sijaiskärsimyksen. Jotkut muslimiystäväni ovat täynnä tiettyä ylpeyttä sanoneet: minä kannan omat syntini.

Kun Paavali sanoo, että Jumala ”teki Kristuksen synniksi” (uusi selittävämpi käänös: ”siirsi kaikki meidän syntimme” Kristukseen), on mitta täynnä. Mikä on Jumala, joka ottaa ihmisten syntien omikseen? Tätä jumalakäsitystä voi muslimi vain kirotta. Ja niin hän tekeekin.

Kirkko ja moskeija

Kirkkojen ja moskeijojen erilainen sisustus tuo silmännähtävästi esiin kristinuskon ja islamin jumalakäsitysten välisen eron. Klassisissa kirkoissa on seurakunnan silmien edessä alttari, pöytä, moskeijoissa rukouksen suuntaa osoittava syvennys, *mihrab*. Kristillisessä jumalanpalveluksessa tullaan Jumalan pöytään, jossa on Jumalan tarjoama ateria: Kristuksen ruumis ja veri, jotka ovat avanneet seurakunnalle pääsyn Jumalan luo. Aterialla juhlietaan tapahtumaa, Kristuksen lihaksi tuloa ja kuolemaa sekä ylösnousemusta. Tähän tapahtumaan liittyy apostolinen sana: ”Teidän edestänne”.

Islamilaisen jumalanpalveluksen ydin on tarkoin määritelty rukousrituaali. Moskeijaan ei mennä muistelemaan mitään tapahtumaa, vaan suorittamaan pyhä velvollisuus, jonka Jumala on armossaan tehnyt ihmisille tietäväksi ja siten mahdolliseksi.